

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/wystawy/biografie-elementarne/198472,Hieronim-Dekutowski-Zapora.html>

28.04.2024, 00:59

Hieronim Dekutowski „Zapora”

Wystawa *Hieronim Dekutowski „Zapora”* została przygotowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Lublinie w ramach projektu wystawienniczego „Biografie elementarne IPN”. Zaprezentowano w niej podstawowe informacje dotyczące życia i walki Hieronima Dekutowskiego „Zapory”, żołnierza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, cichociemnego, legendarnego dowódcy oddziałów partyzanckich AK, DSZ i WiN na Lubelszczyźnie. Na 15 planszach wystawy przedstawiono losy bohatera począwszy od lat szkolnych, poprzez walkę z niemieckim i sowieckim okupantem, aż po tragiczny finał, gdy ujęty i skazany przez władze komunistyczne na karę śmierci, został zamordowany 7 marca 1949 r. w więzieniu przy ul. Rakowieckiej w Warszawie.

Autor wystawy: Grzegorz Makus

Recenzja: dr Krzysztof Busse

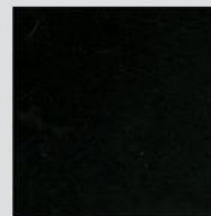
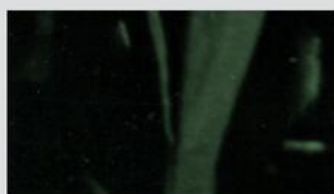
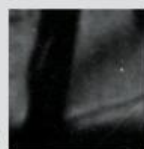
Koncepcja graficzna serii: Paulina Żak

Skład: Anna Łukasik

Do przygotowania wystawy wykorzystano zdjęcia ze zbiorów prywatnych oraz Archiwum IPN.

Hieronim Dekutowski „Zapora”

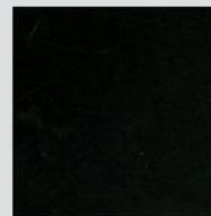
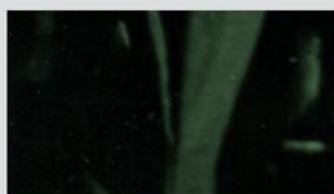
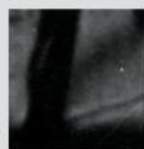
INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

BE BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE

Panele wystawy

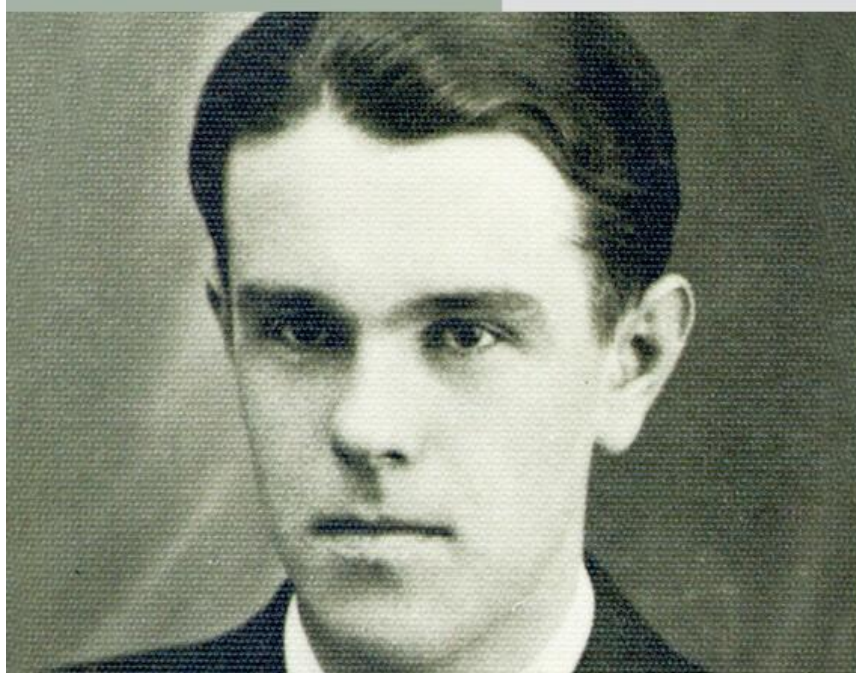
Hieronim Dekutowski „Zapora”

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

BE BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE

„Przyjdzie zwycięstwo! Jeszcze Polska nie zginęła!”

Hieronim Dekutowski był żołnierzem Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, cichociemnym, oficerem Armii Krajowej oraz Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Pod pseudonimem „Zapora” przeszedł do historii jako jeden z najśłynniejszych dowódców polowych antykomunistycznego podziemia w Polsce. Podczas II wojny światowej i w pierwszych latach powojennych żołnierze dowodzeni przez „Zaporę” tworzyli najliczniejsze i najaktywniejsze oddziały partyzanckie walczące na terenie południowo-zachodniej Lubelszczyzny. Pod jego komendą formacje te wyróżniały się dużą ideowością, dyscypliną, wykształceniem, karnością i skutecznością. Przeprowadziły kilkaset akcji zbrojnych przeciwko okupantowi niemieckiemu oraz reżimowi komunistycznemu.

← Hieronim Dekutowski, fotografia z tablicy abiturientów Państwowego Gimnazjum im. Hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnobrzegu, maj 1938 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Lata szkolne

Hieronim Dekutowski urodził się 24 września 1918 r. w Dzikowie pod Tarnobrzegiem. Był najmłodszym z dziewięciorga dzieci Jana i Marii z domu Sudackiej. Jego ojciec pracował we własnym warsztacie jako dekarz-blacharz, a matka zajmowała się domem. Po ukończeniu szkoły powszechnej, w latach 1930-1938 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnobrzegu. W szkole był aktywnym członkiem organizacji młodzieżowych. Należał m.in. do Sodalicji Mariańskiej, Związku Harcerstwa Polskiego i Przystosobienia Wojskowego. Po uzyskaniu matury w maju 1939 r. zamierzał podjąć studia we Lwowie, jednak jego plany pokrzyżował wybuch II wojny światowej.

→ Hieronim Dekutowski z matką i starszym bratem Stanisławem, Tarnobrzeg, pierwsza połowa lat 20. XX w.
■ Ze zbiorów Piotra Kononowicza

→ Hieronim Dekutowski (po prawej) z kolegą szkolnym w okresie nauki w tarnobrzeskim gimnazjum.

■ Ze zbiorów Piotra Kononowicza

→ Od lewej: Hieronim Dekutowski ze szkolnym kolegą Kazimierzem Gałuszką, który w 1944 r., pod ps. „Grab”, dołączył do oddziału „Zapory”. Tarnobrzeg, maj 1939 r.
■ Ze zbiorów Piotra Kononowicza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Od piechura do cichociemnego

↑ Hieronim Dekutowski, Tarnobrzeg, 1939 r.
▣ Ze zbiorów Piotra Kononowicza

→ Hieronim Dekutowski jako
żołnierz Wojska Polskiego we
Francji w 1940 r.
▣ Ze zbiorów Piotra
Kononowicza

↑ Hieronim Dekutowski (z lewej) w mundurze
4. pułku piechoty 2. Dywizji Strzelców Pieszych
we Francji, 1940 r.
▣ Ze zbiorów Piotra Kononowicza

Hieronim Dekutowski nie został zmobilizowany i po wybuchu wojny przez kilka tygodni przebywał w domu. W październiku 1939 r. przedostał się do Francji, gdzie wstąpił do formującego się Wojska Polskiego. Po kapitulacji Francji ewakuował się do Wielkiej Brytanii, gdzie otrzymał przydział do 1. Brygady Strzelców. W trakcie służby zgłosił akces do służby na terenie okupowanego kraju. Po ukończeniu specjalistycznych kursów dywersyjnych i spadochronowych, 4 marca 1943 r. został zaprzysiężony jako „cichociemny” (cc). Przyjął pseudonim „Zapora” i w nocy z 16 na 17 września 1943 r. został zrzucony do Polski.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Bardzo energiczny i pojętny. Bardzo ambitny. Dobry wpływ na otoczenie. Zdolności organizacyjne i dowódcze duże. Życiowo mało wyrobiony – raczej młodzieńczy. Spokojny, małomówny. Dyscyplina i lojalność służbowa – duża. Patriotyzm bardzo duży. Ogólnie dobry. Nadaje się na stanowisko oficerskie.

Opinia ppik dypl. Michała Protasiewicza na temat Hieronima Dekutowskiego wystawiana po zakończeniu szkolenia na „cichociemnego”.

Hieronim Dekutowski podczas służby w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, Francja, 1940 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W okupowanej Polsce

Po skoku do Polski i aklimatyzacji w Warszawie ppor. cc Hieronim Dekutowski „Zapora” otrzymał przydział do Kedywu Okręgu Lublin AK. Początkowo służył w oddziale partyzanckim ppor. Tadeusza Kuncewicza „Podkowy” na Zamojszczyźnie. Od listopada 1943 r. do stycznia 1944 r. dowodził wydzielonym z tego oddziału powiększonym plutonem (formalnie 4. kompania 9. pp Leg. AK), na czele którego prowadził akcje zbrojne przeciwko niemieckim siłom okupacyjnym.

↑ Ppor. Hieronim Dekutowski „Zapora” (po prawej), dowódca 4. kompanii 9. pp Leg. AK w Inspektoracie Rejonowym AK Zamość i jego zastępca kpr. pchor. Zbigniew Orliński „Sławian”. Góra tysiec na Roztoczu, styczeń 1944 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

↑ Ppor. Hieronim Dekutowski „Zapora” wśród żołnierzy 4. kompanii 9. pp Leg. AK. Góra tysiec na Roztoczu, styczeń 1944 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

↑ Ppor. „Zapora” prowadzi szkolenie swoich podkomendnych na Roztoczu, styczeń 1944 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Dowódca Kedywu

↑ Ppor. Hieronim Dekutowski „Zapora” (w środku) wraz z grupą swoich podkomendnych, wiosna 1944 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

← Ppor. Hieronim Dekutowski „Zapora” (z prawej) i jego zastępca – ppor. Stanisław Wnuk „Opal”, Lubelszczyzna, maj 1944 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

Na początku stycznia 1944 r., z rozkazu Komendanta Okręgu Lublin AK, ppor. Hieronim Dekutowski „Zapora” stanął na czele Kedywu Inspektoratu Rejonowego AK Lublin-Puławy, dowodząc jednocześnie oddziałem dyspozycyjnym Kedywu. Od stycznia do lipca 1944 r. jego oddział partyzancki samodzielnie i wspólnie z oddziałem Mariana Sikory „Przeziórki” przeprowadził 83 akcje bojowe i dywersyjne. Największą bitwę stoczył 24 maja 1944 r. w lesie koło Krężnicy Okrągłej.

↑ Ppor. Hieronim Dekutowski „Zapora” (drugi od prawej) podczas narady ze swoimi oficerami, maj 1944 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Druga okupacja

Po wkroczeniu Armii Czerwonej, Hieronim Dekutowski „Zapora”, po decyzji przełożonych o złożeniu broni przez 8 Pułk Piechoty Legionów AK (OP 8), 28 lipca 1944 r. rozwiązał swój oddział i do końca 1944 r. ukrywał się m.in. na Podkarpaciu i Lubelszczyźnie. Wobec narastającego terroru sowieckiego NKWD, w styczniu 1945 r., w związku z decyzją Komendy Okręgu Lublin AK o podjęciu samoobrony, „Zapora” wznowił działalność bojową, tym razem przeciwko siłom aparatu represji NKWD i UB.

↑ Hieronim Dekutowski „Zapora”.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

↑ Por. Hieronim Dekutowski „Zapora” (leży z mapnikiem na piersi) wraz z żołnierzami podczas odpoczynku, lato 1945 r.
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

↑ „Zapora” (w skórzanej kurtce) wśród swoich podkomendnych podczas postaju
📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

Komendant Zgrupowania

↑ Hieronim Dekutowski „Zapora” (stoi z mapnikiem) wśród swoich podkomendnych podczas odpoczynku.
📷 Ze zbiorów Piotra Kanonowicza

↑ Komendant w otoczeniu swoich żołnierzy. Od lewej: Zbigniew Sochacki „Zbyszek”, Kazimierz Pawłowski „Nerw”, Hieronim Dekutowski „Zapora”, Kazimierz Stefańczyk „Sokół” oraz Szczepan Żelazny „Zaba”.
📷 AIPN

↓ „Zapora” i jego podkomendni. Od lewej: Władysław Misztal „Bór”, kpt. Stanisław Łukasik „Ryś”, ppor. Jerzy Stefański „Cedur”, Aleksander Sochalski „Duch”; Jerzy Siwecki „Bachus”, mjr Hieronim Dekutowski „Zapora”, por. Jerzy Karcz „Bohun”, ppor. Zbigniew Sochacki „Zbyszek”.
📷 AIPN

Wiosną 1945 r. Hieronim Dekutowski „Zapora” podporządkował się rozkazom nowo powstałej Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj (DSZ). 1 czerwca 1945 r. został awansowany do stopnia kapitana i mianowany dowódcą oddziałów leśnych Inspektoratu DSZ Lublin. W tym czasie jego zgrupowanie liczyło ok. 150 osób, a partyzanci przeprowadzili szereg akcji zbrojnych, rozbrajali placówki MO i likwidowali ośrodki władzy politycznej PPR, walczyli z siłami sowieckimi. Latem 1945 r., na rozkaz dowództwa, złożył broń i ujawnił większość ludzi. Sam nie skorzystał z komunistycznej amnestii i w październiku 1945 r. podjął nieudaną próbę przedarcia się na Zachód.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W Okręgu Lublin WiN

Hieronim Dekutowski „Zapora” powrócił na Lubelszczyznę pod koniec 1945 r., obejmując dowództwo nad ukrywającymi się podkomendnymi. W grudniu 1945 r. reaktywował oddział i podporządkował go lubelskim strukturom Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” (WiN). Na przełomie 1945 i 1946 r. jego pododdziały prowadziły akcje bojowe na terenie województw lubelskiego, rzeszowskiego i kieleckiego, a ich stany liczebne stały się rozrastały. W maju 1946 r. „Zapora” został awansowany do stopnia majora i objął dowództwo nad wszystkimi grupami zbrojnymi w Inspektoracie Lublin WiN.

↑ Od lewej stoją: Jerzy Stefański „Cedur”, Mieczysław Czechowski „Wrzos”, Hieronim Dekutowski „Zapora”, Tadeusz Skraiński „Jadzińek”, Jan Szallów „Renek”. Z tyłu Jerzy Siwecki „Bachus”.

📷 Ze zbiorów Piotra Kononowicza

← Przez cały okres działalności oddziały „Zapory” charakteryzowały się wzorową prezencją, wysoką dyscypliną oraz dobrym uzbrojeniem. Na zdjęciu oddział partyzancki mjr. „Zapory” (stoi siódmy od lewej) w czasie rajdu po Rzeszowszczyźnie. Las koło Dobrynina, lato 1946 r.

📷 AIPN

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

***My nigdy
nie poddamy się.
Zapora***

Mjr cc Hieronim Dekutowski „Zapora”
Z zbiorów Piotra Kononowicza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Aresztowanie i śmierć

15 września 1947 r. Hieronim Dekutowski wyruszył w swą ostatnią podróż na Zachód, jednak „przerzut” okazał się prowokacją Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i następnego dnia został aresztowany. Po okrutnym śledztwie, w listopadzie 1948 r. został skazany na siedmiokrotną karę śmierci.

7 marca 1949 r., w więzieniu przy ul. Rakowieckiej w Warszawie, strzałem w tył głowy pozbawiono życia mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zaporę” oraz sześciu jego oficerów. Wszyscy zamordowani zostali pochowani w bezimiennym dole śmierci na warszawskich Powązkach.

→ Ostatnie znane zdjęcie Hieronima Dekutowskiego wklejone do książeczki wojskowej, wystawionej na fałszywe personalia – Mieczysława Piętek, z którą „Zapora” został aresztowany 16 września 1947 r.

📄 AIPN

↑ Zawiadomienie o wykonaniu wyroku śmierci na Hieronimie Dekutowskim, Warszawa, 7 marca 1949 r.

📄 AIPN

↑ St. sierż. Piotr Śmietański, kat UB z więzienia na ul. Rakowieckiej, który strzałem w tył głowy zamordował majora „Zaporę” i sześciu jego oficerów.

📄 AIPN

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Powrót Bohatera

Przez dziesiątki lat miejsce pochówku Hieronima Dekutowskiego i jego żołnierzy było nieznane. Dopiero w lecie 2012 r., podczas ekshumacji prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej, odnaleziono ich szczątki w kwaterze „Ł” (tzw. Łączka) Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie. Państwowa uroczystość pogrzebowa odbyła się 27 września 2015 r., w Dniu Podziemnego Państwa Polskiego. Szczątki „Zapory” i jego żołnierzy spoczęły w Panteonie – Mauzoleum Wyklętych-Niezlomnych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.

↑ Warszawa, Cmentarz Wojskowy na Powązkach, kwatera „Ł”, sierpień 2012 r. Początek prac w obrębie jamy grobowej, w której odnaleziono szczątki mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” i jego podkomendnych.

📷 Fot. Krzysztof Szważyk, [w:] A. Piekarczyk, Stanisław Łukasik „Rys” 2 VIII 1918 – 7 III 1949. Rówieśnik Niepodległej, Lublin 2018

↑ Symboliczny grób mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapora” oraz jego podkomendnych na cmentarzu przy ul. Białej w Lublinie.

📷 Fot. Rafał Surdacki

↓ Panteon – Mauzoleum Wyklętych-Niezlomnych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie

📷 Fot. Rafał Surdacki

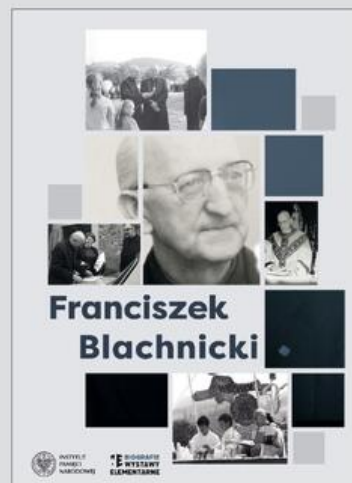
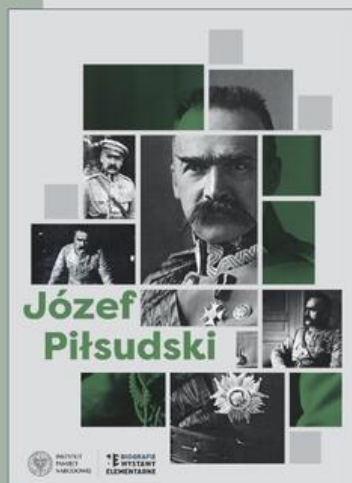
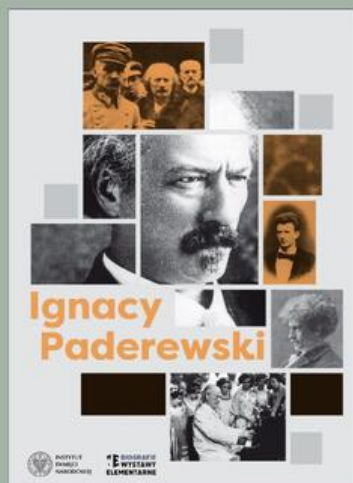
← Miejsce pochówku szczątków mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapora” w Panteonie – Mauzoleum Wyklętych-Niezlomnych.

📷 Fot. Rafał Surdacki

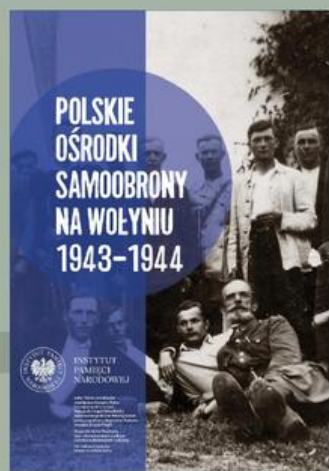

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zobacz więcej wystaw na www.edukacja.ipn.gov.pl

Zobacz inne wystawy elementarne

Autor: Grzegorz Makus
Recenzja: dr Krzysztof Busse
Koncepcja graficzna serii: Paulina Żok
Skład: Anna Łukasik
W wystawie wykorzystano zdjęcia ze zbiorów: Piotra Kononowicza, Jana Orla, Rafała Surdackiego, Krzysztofa Szwagrzyka oraz Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Pliki do pobrania

[Hieronim Dekutowski „Zapora”_format A3 \(pdf, 6.84 MB\) 04.03.2024 11:00](#)

[Hieronim Dekutowski „Zapora”_format B1 \(pdf, 24 MB\) 04.03.2024 11:00](#)

Opcje strony